केंद्र लोकसेवा आयोगाचे तद्वतच, नेट-सेट परीक्षांचे परीक्षार्थी आणि पदवी व पदव्युत्तर परीक्षांचे विद्यार्थी यांना अत्यंत उपयुक्त असा सर्वसमावेशक संदर्भ...

न्यू होरायझन्स ऑफ पब्लिक ॲडमिनिस्ट्रेशन

मूळ लेखक
मोहित भट्टाचार्य

अनुवाद
वासंती फडके

के'सागर पब्लिकेशन्स

Published By
Sau. Shobhadevi Kshirsagar
K'Sagar Publications
'Suvarna Shilpa', 444/1 Shaniwar Peth,
Adjacent to Rajmachikar Flour Mill,
Near Dakshinabhimukhi Maruti Temple, Pune - 411 030
: 24450125, 24455435 Fax : 91-020-24453065

Email : customer@ksagar.com
sales@ksagar.com
website : www.ksagar.com

Rights to publish Marathi version
K'Sagar Publications, Pune : 2011
Second Edition : 2017
ISBN 978-93-84730-95-6

Printed at
Shiva-samartha Printers
Dhayari, Pune

Typesetting
K'Sagar Publications, Pune

Cover Design
K'Sagar Publications, Pune

Price : ₹ 275/-

Our Firm

K'Sagar's House of Books,
'Durga Chambers' 39/1, Budhwar Peth,
Jogeshwari Temple Marg, Appa
Balwant Chowk, Pune - 411 002
(020) 24483166
Mob : 9923906500, 8087722277
Email : hob@ksagar.com

K'Sagar Book Centre,
'Nutan Classic', 639, Narayan Peth,
Opp. N.M.V. Primary School, Appa
Balwant Chowk, Pune - 411 030.
(020) 24453065
Mob : 9823121395, 9545567862/63
Email : kbc@ksagar.com

Due care has been taken to ensure that the information provided in this book is correct. However, the authors and the publishers bear no responsibility for any damage resulting from any inadvertent omission or inaccuracy in the book.

K'सागरीय....

आदरणीय प्रा. मोहित भट्टाचार्य. लोकप्रशासन या विषयातील व्यासंगी विद्वान. एक ऋषीतुल्य व्यक्तिमत्त्व. नवी दिल्ली येथील इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ पब्लिक ॲडमिनिस्ट्रेशन या संस्थेत त्यांनी ऑर्गनायझेशनल ॲनलिसिस हा विषय शिकविलेला. कोलकाता विद्यापीठात त्यांनी लोकप्रशासन विषयाचं अध्यापन केलेलं. पश्चिम बंगालमधील बरद्वान विद्यापीठाचं कुलगुरुपदही त्यांनी भूषविलेलं.

'न्यू होरायझन्स ऑफ पब्लिक ॲडमिनिस्ट्रेशन' हा भट्टाचार्य सरांचा विद्यार्थिप्रिय ग्रंथ. आंतरराष्ट्रीय स्तरावरही नावाजला गेलेला. त्यांचा हा ग्रंथ लोकप्रशासन विषयात संशोधनात्मक कार्य करणाऱ्या अनेकांना मार्गदर्शक ठरलेला. प्रस्तुतचा ग्रंथ हा उपरोक्त मूळ इंग्रजी ग्रंथाचा मराठी अनुवाद.

डॉ. वासंती फडके. मराठी आणि इंग्रजी या दोन्ही भाषांवर प्रभावी हुकमत असलेलं एक व्यासंगी व्यक्तिमत्त्व. भट्टाचार्य यांच्या उपरोक्त ग्रंथाचं मराठीत भाषांतर करणं आणि ते करीत असताना भट्टाचार्य यांच्या भाषेचा ओघ जपणं आणि तो जपत असताना आशयाला बाध येऊ न देणं हे कार्य निश्चितच आव्हानात्मक होतं. डॉ. वासंती फडके यांनी हे आव्हान लीलया पेलल्याचं प्रस्तुतच्या पुस्तकाच्या पाना-पानांतून ओळी-ओळींतून अन् शब्दा-शब्दांतून प्रतीत व्हावं. भट्टाचार्य यांच्या लेखनास, त्यांच्या लेखनशैलीस अन् भाषाशैलीसही फडके मॅडम यांनी पुरेपूर न्याय दिलेला.

शैक्षणिक मराठी सारस्वताप्रती डॉ. वासंती फडके यांनी दिलेलं हे योगदान निश्चितच मोलाचं ठरावं!

आपला,

व्ही. एस. क्षीरसागर

(के'सागर)

अनुक्रमणिका

१. लोकप्रशासन– स्वरूप, व्याप्ती आणि उत्क्रांती ९

- प्रास्ताविक
- तौलनिक लोकप्रशासन
- जनहित
- लोकप्रशासनाची उत्क्रांती
- नवीन लोकप्रशासन
- सिंहावलोकन
- चिकित्सक सैद्धान्तिकता व सार्वजनिक संघटना
- लोकसेवा दृष्टिकोन
- सारांश

२. संस्थात्मक परिणामकारकता २५

- संस्थात्मक परिणामकारकता

३. खाजगी व सार्वजनिक दोन परस्पर भिन्न क्षेत्रे ३०

- दोन परस्पर भिन्न क्षेत्रे
- खाजगीकरणाच्या पद्धती
- सार्वजनिक क्षेत्राचे वेगळेपण

४. दृष्टिकोन, तत्त्वे आणि सिद्धान्त ३५

- दृष्टिकोन
- प्रशासकीय सिद्धान्त
- संघटना सिद्धान्त
- दोन दृष्टिकोन
- हेन्री फेयॉल
- पार्किन्सनचे तत्त्व

* पीटरचा सिद्धान्त
* फेयॉलचे अनुयायी
* मेरी पार्कर फोलेट

५.	**नोकरशाहीचा सिद्धान्त**	**५०**

* मार्क्सचे नोकरशाहीबाबतचे विचार
* रॉबर्ट मायकेल्स
* वेबरचे प्रतिमान
* वेबरच्या सिद्धान्ताचे तीन पैलू
* वेबरवरील टीकात्मक निबंध

६.	**वर्तनवादी आणि व्यवस्थात्मक दृष्टिकोन**	**६५**

* पारंपरिक सिद्धान्त
* मानवी संबंधांबाबतचा दृष्टिकोन
* नव-मानवी संबंधवादी
* चेस्टर्ड बर्नार्ड
* प्रणाली दृष्टिकोन
* संघटना सिद्धान्ताची अन्वर्थकता
* पर्यावरण आणि संघटना
* बंदिस्त व मुक्त प्रतिमाने

७.	**ध्येये, धोरणे आणि अंमलबजावणी**	**८०**

* संघटनात्मक ध्येय
* राजनीतिशास्त्र आणि लोकप्रशासन
* अंमलबजावणी
* धोरणविषयक अभ्यासातील प्रगती

८.	**नियोजन, संघटना आणि संरचनात्मक संकल्पना**	**९६**

* नियोजन
* संघटनात्मक संरचना
* कार्य-व्याख्या
* श्रेणीबद्धता

❀ प्राधिकार
❀ अन्य संकल्पना
❀ ग्रॅक्युनसचा सिद्धान्त
❀ प्रत्यक्ष कृती आणि सल्लागार सहायक
❀ केंद्रीकरण व विकेंद्रीकरण

९. निर्णय-निर्धारण प्रक्रिया ११३

❀ निर्णय-निर्धारण प्रक्रिया

१०. संप्रेषण, नियंत्रण, प्रेरणा, नेतृत्व, समन्वय १२०

❀ संप्रेषण
❀ संघटनांतील नियंत्रण
❀ प्रेरणा
❀ संघटनेतील नेतृत्व
❀ समन्वय

११. आंतरसंघटनात्मक संबंध १३५

❀ आंतरसंघटनात्मक संबंध

१२. राजकारण आणि प्रशासन १४५

१३. लोकप्रशासन आणि जनता १६१

❀ आंतरक्रिया वर्गीकरण
❀ संस्थात्मक युक्त्या
❀ नागरिकांची सनद

१४. प्रशासकीय सुधारणा १७६

❀ प्रशासकीय सुधारणा
❀ सुधारणा प्रक्रिया
❀ सुधारणांची अंमलबजावणी
❀ प्रत्यक्षातील प्रशासकीय सुधारणा
❀ समारोप

१५. तुलनात्मक लोकप्रशासन १८८

१६.	**विकासात्मक प्रशासन**	१९३
	❀ विकासात्मक प्रशासनाची वैशिष्ट्ये	
१७.	**सार्वजनिक कर्मचारी प्रशासन**	२०६
	❀ कर्मचारी प्रशासन ❀ नोकरभरती ❀ कर्मचाऱ्यांची योग्यता ❀ प्रशिक्षण ❀ नोकरीतील विकास ❀ कार्यनिष्पत्तीचे मूल्यनिर्धारण	
१८.	**आर्थिक प्रशासन**	२३०
	❀ आर्थिक प्रशासन ❀ अर्थसंकल्प ❀ आर्थिक प्रशासनाची अभिकरणे ❀ जमाखर्च व लेखा परीक्षा ❀ भारतातील लेखा ❀ भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक ❀ शून्याधारित अर्थसंकल्प	
१९.	**नवीन लोकव्यवस्थापन : समारोप**	२४५
२०.	**सुशासन**	२५७
२१.	**सरकारी उत्तरदायित्व**	२६२
	❀ उत्तरदायित्व	
२२.	**प्रशासकीय नीतिशास्त्र**	२७२
२३.	**समकालीन लोकप्रशासन**	२७५
२४.	**जागतिकीकरण आणि लोकप्रशासन**	२७८
२५.	**उत्तर आधुनिकता आणि लोकप्रशासन**	२८५

२६.	**नागरी समाज आणि शासन**	२८९
	❀ नागरी समाज ❀ नागरी समाज आणि शासन	
२७.	**माहितीचा अधिकार**	३००
	❀ माहितीचा अधिकार ❀ भारतातील माहितीचा कायदा ❀ माहितीच्या अधिकाराचा कायदा, २००५	
२८.	**सहभाग आणि शासन**	३१४
	❀ सहभागी शासन	
२९.	**इ-गव्हर्नमेंट**	३२४
	❀ इ-गव्हर्नमेंट	
३०.	**प्रशासकीय सुधारणेची तंत्रे**	३२९
	❀ पार्श्वभूमी ❀ कार्य अभ्यास ❀ कार्यपद्धती अध्ययन ❀ काल अभ्यास ❀ गँट तक्ता ❀ चिकित्सक मार्ग पद्धती	